



Šifra kandidata:

Državni izpitni center



JESENSKI IZPITNI ROK

# SLOVENŠČINA

Izpitna pola 2

Razčlemba izhodiščnega besedila

**Torek, 24. avgust 2021 / 90 minut**

Dovoljeno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.

Priloga z neumetnostnim besedilom in konceptni list sta na perforiranih listih, ki ju kandidat pazljivo iztrga.

**SPLOŠNA MATURA**

## NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

**Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.**

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 20 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 90. Za posamezno naložo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**. Pišite čitljivo in skladno s pravopisnimi pravili, vendar ne samo z velikimi tiskanimi črkami. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisni in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami. Pazite na slovnično in pravopisno pravilnost odgovorov (možnost odbitnih točk zaradi jezikovnih napak). Osnutek zadnje naloge, ki ga lahko napišete na konceptni list, se pri ocenjevanju ne upošteva.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani.



M 2 1 2 1 0 3 1 2 0 2



### Konceptni list

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.



## Konceptni list



M 2 1 2 1 0 3 1 2 0 5

## Priloga k izpitni poli 2 (M212-103-1-2)

**DELO**

### Komaj rojen, že goriš v ognju večera

Irena Štaudohar – 6. 8. 2020, Delo



Prizor iz stripja *Črni plamen*

**1** O zgodovini Slovencev je jasno, da je bila razburkana in polna zanimivih junakov. Žal pa nimamo tradicije, da bi po kakšnem zgodovinskem dogodku ali osebnostih, ki so jih sooblikovale, posneli res dober, napet film, ki bi vznemiril in navdušil našo identiteto. Zato je dobro, da obstajajo filmski stripi oziroma risoromani mojstra Zorana Smiljanića.

**2** Leta 2006 je izšla njegova epska saga *Meksikajnarji*, zgodba o slovenskih prostovoljcih, ki so se med letoma 1864 in 1867 odpravili čez lužo ter se borili za cesarja Maksimilijana, mlajšega brata avstrijskega cesarja Franca Jožefa. Med 6.000 prostovoljci je bilo 400 Slovencev, ki so cesarju v daljnih krajih služili šest let, tistim pa, ki naj bi ostali, so obljudili zajeten kos zemlje. Predlanskim je Smiljanić izdal stripovski album *Ivan Cankar: podobe iz življenja*, ki ga je s scenaristom Blažem Vurnikom pripravil ob Cankarjevem letu. Tako kot drugi njegovi stripi je izhajal v reviji *Mladina*, na knjižnem sejmu pa so ga obiskovalci razglasili za knjigo leta. Ivan Cankar je z njegovo pomočjo postal nesmrtni stripovski superjunak.

#### Trst je bil naš

**3** V času karantene je avtor zasnoval strip ob stoti obletnici požiga Narodnega doma v Trstu. Zločin, ki se je zgodil 13. junija 1920, se je v zgodovino zapisal kot simbol fašističnega preganjanja Slovencev. Tokrat je Smiljanić prvič sodeloval s sinom Ivanom, s katerim sta se za kar nekaj mesecev zakopala v knjige in časopise, da bi o tem dogodku zbrala čim več podatkov, tudi zato, ker vsi vemo, da je Narodni dom zgorel, kontekst in podrobnosti, kako se je vse skupaj zgodilo in kakšen je bil takrat Trst, pa so mnogim manj znani. Trst je bil takrat svetovljansko mesto. Leta 1910 je imel okoli 240.000 prebivalcev, od teh je bilo 52 odstotkov Italijanov in 25 odstotkov Slovencev (56.000). Slovenci so živelii predvsem na obrobju mesta, Italijani pa v njegovem središču. Trst je bil takrat v resnici največje slovensko mesto – Ljubljana je namreč imela okoli 52.000 prebivalcev, od teh pa je bilo le 25.000 Slovencev.

**4** Strip *Črni plamen* se začne s poezijo slovenskega in italijanskega pesnika, ki sta si neverjetno različna. Prvi je Srečko Kosovel in njegova pesem *Ekstaza smrti* kot slutnja ognja, ki je v prejšnjem tisočletju zajel staro celino. Drugi pesnik pa je italijanski ekscentrik in začetnik fašistične estetike Gabriele d'Annunzio, avtor bojne pesmi *Bojevnikov spev*. Pesmi, postavljeni druga ob drugo, sta najboljša intonacija za filmsko zgodbo o dveh svetovih, ki sta težko živila skupaj.

**OBRNITE LIST.**



## Rdeči in beli brat

**5** Glavna junaka *Črnega plamena* sta Slovenec Josip Furlan in Italijan Giuseppe Pazzi, ki odraščata v Trstu in sta v fantovskih letih vzornika po vzoru Old Shatterhanda in njegovega rdečega brata Vinetouja. Kot piše v stripu, to ni naključje, kajti prvi prevod Karla Maya v slovenščino je v podlistkih izhajal prav v tržaškem časopisu *Edinost*. Podobnih zanimivih podatkov je v knjigi še veliko, od tega, kako je omenjeni d'Annunzio zasedel Reko, do znamenitega predavanja Ivana Cankarja leta 1912 v dvorani Ljudskega odra v Trstu. Vidimo lahko tudi prizore, kako so julija 1914 v Trstu izkricali z ladje trupli prestolonaslednika Franca Ferdinanda in njegove žene Sofije ter ju v žalnem sprevodu odpeljali do železniške postaje in od tam z vlakom na Dunaj.

## Naš dom

**6** Tu je seveda tudi zgodba o tem, kako je Maks Fabiani leta 1902 izdelal, menda brezplačno, načrt za Narodni dom, ki so ga končali leta 1904. Prav takrat se je z ženo Noro v Trst preselil tudi James Joyce, ki je tu ostal petnajst kreativnih let. V to secesijsko palačo so se vselila številna tržaška slovenska in slovanska društva, od ruskih, hrvaških, čeških, srbskih ... Imeli so gledališče – v šestnajstih letih je bilo v njem kar 274 gledaliških predstav in več kot sto koncertov. V Narodnem domu so bili hraničnica (menda so se zaradi ognja, ko je divjal požar, stopili celo zlatniki), telovadnica, plesna dvorana, uredništvo časopisa *Edinost*, restavracija, kavarna in eleganten hotel Balkan.

**7** Kaj je bil povod za požig tega lepega slovenskega doma? Kaj se je zgodilo tistega peklenskega dne? Kdo je bil Hugo Roblek, ki se je z ženo Pavlo znašel v tretjem nadstropju hotela Balkan, ko so ga zajeli plameni, in kakšna je bila usoda dveh mladih priateljev, ki sta v središču zgodbe? *Črni plamen* je predvsem zgodba o zlu fašizma – o sovraštvu, ki tli do drugih narodov, ras in je žal še vedno tu.

(Prirejeno po: Irena Štaudohar: Komaj rojen, žegoriš vognju večera, Delo, 6. 8. 2020.)



M 2 1 2 1 0 3 1 2 0 7

**Pozorno preberite izhodiščno besedilo in rešite naloge.**

1. Določite okoliščine, v katerih je nastalo izhodiščno besedilo, in dopolnite spodnji povedi.

Besedilo je bilo objavljeno \_\_\_\_\_ (*čas objave*) v \_\_\_\_\_  
(*mesto objave*). Napisala ga je \_\_\_\_\_ (*tvorka besedila*), namenjeno  
pa je \_\_\_\_\_ (*naslovnik*).  
(2 točki)

2. Ob kateri priložnosti je nastalo besedilo? Odgovor napišite v povedi.

---

---

(2 točki)

3. Izhodiščno besedilo je razčlenjeno z mednaslovi. Pojasnite, zakaj ima 3. odstavek besedila mednaslov Trst je bil naš. Odgovor napišite v dvostavčni povedi s pojasnjevalnim priredjem.

---

---

(2 točki)

4. Preberite 4. odstavek besedila in pojasnite, zakaj Kosovelova in d'Annunzijeva pesem govorita »o dveh svetovih, ki sta težko živel a skupaj«. Odgovorite v večstavčni povedi.

---

---

(3 točke)



5. Preberite del slovarskega sestavka iz Slovarja slovenskega knjižnega jezika<sup>2</sup>.

**plámen**<sup>1</sup> -éna m (á é)

1. tok zelo segretega in svetečega plina, ki nastaja pri gorenju: iz kupa drv se je pokazal plamen; plamen je razsvetljeval okolico /.../; // ekspr. ogenj: plamen je zanj hišo; nenadoma je bila vsa soba v plamenu, plamenih je gorela
  2. ekspr., z oslabljenim pomenom, navadno s prilastkom *poudarja pomen samostalnika, na katerega se veže*: v njenem srcu gori plamen hrepenenja, ljubezni; zanetili so plamen revolucije, upora
    - ekspr. prižgala mu je plamen v srcu *vzbudila ljubezen, naklonjenost*; ekspr. bil je ves v plamenu *zanesen, navdušen, razvnet*; ekspr. iz oči ji švigajo plameni jeze je zelo jezna, *razburjena*
    - ♦ teh. nevtralni, oksidativni plamen /.../; voj. metalec plamenov *orožje, ki pod pritiskom brizga gorečo snov*

- 5.1. V katerem pomenu je glede na slovarski sestavek rabljena beseda *plamen* v povedi »*Tretje nadstropje hotela Balkan so zajeli plameni*«?

Napišite številko pomena:

Iz slovarskega sestavka izpišite sopomenko, s katero bi lahko nadomestili besedo *plamen* v navedeni povedi.

(2)

- 5.2. Opazujte glavo slovarskega sestavka. Kaj v njej izvemo o naglaševanju besede plamen, če to besedo sklanjamо?

(1)

- 5.3. Iz sestavka izpišite primer rabe besede *plamen* kot strokovnega izraza ali termina.

Izpis strokovnega izraza:

V katerem delu slovarskega sestavka je zapisan ta izraz?

(2)  
(5 točk)



6. V 4. odstavku izhodiščnega besedila avtorica zapiše, da sta pesmi »najboljša intonacija za filmsko zgodbo«.
- 6.1. S katero sobesedilno ustrezeno domačo sopomenko bi lahko nadomestili podprtano besedo *intonacija*? Obkrožite črko pred ustreznim odgovorom.
- A pesem, skladba  
B sozvoče  
C uvod, začetek  
Č upevanje
- (1)
- 6.2. V izhodiščnem besedilu je beseda intonacija rabljena v prenesenem pomenu. Obkrožite pravilno možnost ob poševnici.
- V izhodiščnem besedilu gre za **preimenovanje** ali **metonimijo/prispodobo** ali **metaforo**.
- (2)
- 6.3. V povedi obkrožite pravilni možnosti ob poševnicah.
- Izhodiščno besedilo **spada/ne spada** med publicistična besedila, zato je raba besed s prenesenim pomenom v njem **pričakovana/nepričakovana**.
- (1)  
(4 točke)

7. Kako bi v zbornem jeziku pravilno izgovorili naslednje dele besed? Izgovor obkroženih delov zapišite v oglati oklepaj.

podlistek [     ], [     ]  
brezplačno [     ]  
prostovoljici [     ]  
obiskovaljici [     ]  
fantovski [     ]  
vzornik [     ]  
povod [     ]

(4 točke)



8. Preberite spodnjo poved in rešite naloge.

V tržaškem Narodnem domu so bili hraničnica, telovadnica, plesna dvorana, uredništvo časopisa *Edinost*, restavracija, kavarna in eleganten hotel Balkan.

Iz povedi izpišite:

- besedo z neobstojnim polglasnikom: \_\_\_\_\_,
  - eno besedo z naglašenim ozkim e: \_\_\_\_\_,
  - besedo z naglašenim ozkim o: \_\_\_\_\_,
  - besedo z nezapisanim polglasnikom pred r: \_\_\_\_\_,
  - besedo, v kateri črko v izgovorimo kot [u]: \_\_\_\_\_,
  - vse breznaqglasnice: \_\_\_\_\_.

(3 točke)

9. 9.1. Tvorjenkam iz besedila določite besedotvorna obrazila in jim določite vrsto.

| Besede, iz katerih so tvorjenke nastale | Tvorjenka    | Besedotvorno obrazilo | Vrsta tvorjenke |
|---|--------------|-----------------------|-----------------|
| risati, roman                           | risoroman    |                       |                 |
| oblikovati                              | sooblikovati |                       |                 |
| edin                                    | Edinost      |                       |                 |
| pet in dvajset                          | petindvajset |                       |                 |

(6)

- 9.2. Po zgledu tvorjenke *risoroman* spodnjima besednima zvezama napišite sopomensko tvorjenko.

|                |                      |
|----------------|----------------------|
| Besedna zveza  | Sopomenska tvorjenka |
| grafični roman |                      |
| roman v stripu |                      |

(2)  
(8 točk)

10. Pojasnite, zakaj besede *risoroman* v Slovarju slovenskega knjižnega jezika<sup>2</sup> ne najdemo.

---

(1 točka)



11. V izhodiščnem besedilu so lastna imena *Trst*, *Reka* in *Dunaj* zapisana v podomačeni obliki. Obkrožite črko pred ustreznou trditvijo.
- A Lastna imena *Trst*, *Reka* in *Dunaj* pišemo podomačeno, ker v teh mestih živijo Slovenci.  
B Lastna imena *Trst*, *Reka* in *Dunaj* pišemo podomačeno, ker so bili Slovenci s temi mesti zgodovinsko, kulturno in prostorsko povezani.  
C Lastna imena *Trst*, *Reka* in *Dunaj* pišemo podomačeno, ker se v takem zapisu pojavljajo v slovenski književnosti.  
Č Lastna imena *Trst*, *Reka* in *Dunaj* bi morali pisati v izvirnih jezikih (Trieste, Rijeka, Wien), saj mesta ne ležijo v Sloveniji.

(2 točki)

12. Iz lastnega imena *Trst* tvorite poimenovanje za prebivalca, iz lastnega imena *Srečko pa svojilni pridevnik*. Tvorjeni besedi uporabite v povedi, pri čemer naj se poved ne začne z besedama, ki ste ju tvorili.

Poved: \_\_\_\_\_

(3 točke)

13. 13.1. V besednih zvezah obkrožite zaimke. Določite jim vrsto, tako da v ustrezeni stolpec vpišete znak X.

|                                 | Samostalniški zaimek | Pridevniški zaimek |
|---------------------------------|----------------------|--------------------|
| njegova epska saga              |                      |                    |
| o tem dogodku                   |                      |                    |
| po kakšnem zgodovinskem dogodku |                      |                    |
| je bilo v njem kar 274 predstav |                      |                    |

(4)

- 13.2. V povedi poiščite naslonsko obliko zaimka. Tvorite novo smiselno poved, v kateri boste uporabili navezno obliko tega zaimka.

*Kdo je bil Hugo Roblek, ki se je z ženo Pavlo znašel v tretjem nadstropju hotela Balkan, ko so ga zajeli plameni, in kakšna je bila usoda dveh mladih priateljev, ki sta v središču zgodbe?*

\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_  
(2)  
(6 točk)



14. Opazujte poved, v kateri sta zapisana dva členka.

*Menda so se zaradi ognja, ko je divjal požar, stopili celo zlatniki.*

- 14.1. Obkrožite ustrezno možnost ob poševnicah.

Členek *menda* izraža gotovost/verjetnost, členek *ceļo* pa stopnjevanje/izvzemanje.

(2)

- 14.2. Če členku celo spremenimo naglasno mesto, se spremeni besedna vrsta. Spremenite naglasno mesto v besedi in jo uporabite v novi povedi.

**Nova poved:**

V katero besedno vrsto spada beseda s spremenjenim naglasnim mestom?

---

(3)

- 14.3. V katerem razmerju sta prvotna in nova/spremenjena beseda? Obkrožite ustrezeno možnost ob počevnicih.

Besedi sta večnomenki/enakopisnici/enakoglasnici/sopomenki

(1)  
(6 toček)

- ### 15. Opazujte poved.

*Ivan Cankar je z njegovo pomočjo postal nesmrtni stripovski superjunak.*

- 15.1. V povedi s podčrtovanjem določite stavčne člene in njihove dele.

(3)

- 15.2. Opazujte povedek zaornej povedi. Obkrožite ustrezno možnost ob pošeynici.

Zloženi povedek v povedi vsebuje polnopomenski/nepолнопоменски глагол *postati*, ki ga dopolnjuje povedkovo določilo/povedkov prilastek.

(2)  
(5 točk)



16. Opazujte poved.

*Slovenci nimamo tradicije, da bi po kakšnem zgodovinskem dogodku ali osebnostih, ki so jih sooblikovale, posneli res dober, napet film, ki bi vznemiril in navdušil našo identiteto.*

Kako je poved zgrajena? Obkrožite črko pred ustreznou S-strukturo.

A       $\begin{array}{c} S \\ / \quad \backslash \\ S + S \end{array}$

C       $\begin{array}{c} S \\ / \quad \backslash \\ S \quad S \\ 2 \quad \backslash \quad 2 \\ \diagdown \quad \diagup \\ S \quad S \end{array}$

B       $\begin{array}{c} S \\ / \quad \backslash \\ S \quad S \\ 2 \quad \backslash \quad 2 \\ \diagdown \quad \diagup \\ S \quad S \end{array}$

Č       $\begin{array}{c} S \\ / \quad \backslash \\ S \quad S \\ 2 \quad \backslash \quad 2 \\ \diagdown \quad \diagup \\ S \quad S \end{array} \quad \left| \quad S + S \right. \quad \backslash$

(3 točke)

17. Oglejte si spodnje povedi in rešite naloge.

*Strip Črni plamen se začne s poezijo pesnikov, ki sta si neverjetno različna. Prvi je namreč Srečko Kosovel in njegova pesem Ekstaza smrti kot slutnja ognja, ki je v prejšnjem tisočletju zajel staro celino. Drugi pa je italijanski ekscentrik in začetnik fašistične estetike Gabriele d'Annunzio, avtor bojne pesmi Bojevnikov spev.*

- 17.1. V katerem pomenskem razmerju sta 1. in 2. poved?

Povedi sta v \_\_\_\_\_ razmerju.

(1)

- 17.2. Katera beseda iz 2. povedi to pomensko razmerje neposredno izraža?

\_\_\_\_\_

(1)

- 17.3. Katero pomensko razmerje poudarja členek *pa* v 3. povedi?

\_\_\_\_\_

(1)

- 17.4. Prva poved vsebuje odvisnik. Pretvorite ga v sopomensko besedno zvezo in poved ponovno napišite.

Poved: \_\_\_\_\_

(2)  
(5 točk)



18. Opazujte navezovanje med povedmi v besedilu. Iz besedila izpišite tri raznovrstne naveznike za podčrtano nanašalnico stripovski album in poimenujte način navezovanja.

*Predlanskim je Smiljanic izdal stripovski album Ivan Cankar: podobe iz življenja. Ob Cankarjevem letu ga je pripravil s scenaristom Blažem Vurnikom. Delo je izhajalo v reviji Mladina, na knjižnem sejmu pa so stripovskemu albumu obiskovalci podelili naziv knjiga leta. Ivan Cankar je z njegovo pomočjo postal nesmrtni stripovski superjunak.*

| Izpis naveznika | Način navezovanja |
|-----------------|-------------------|
|                 |                   |
|                 |                   |
|                 |                   |

(4 točke)

19. V spodnjem besedilu je 10 jezikovnih napak. Popravite jih.

Trst je velik pečat pustil tudi v Slovenski književnosti. Prav v tem mestu se je Primož Trubar srečal z idejami reformacije, ko je bival pri tržaškemu škofu Petru Bonomu. Mesto opeva tudi France Prešeren, ki v njegovi hudomušni pesmi od železne ceste pravi, da so kranjska dekleta košata, Štajerke prijazne, tržačanke pa bogate. V pesmi pozdravlja prihod železnice v Ljubljano, ki je bila tedaj del nove železniške povezave Dunaj – Trst. Zadnje mesece življenja, je v Trstu preživel tudi modernist Dragotin Kette, njegov sodobnik Ivan Cankar pa je meščane nagovoril z večimi odmevnimi predavanji. Za enega največjih tržaških književnikov danes velja Boris Pahor, ki je požig Narodnega doma doživel kot sedem letni otrok, in prizor opisal v romanu Grmada v pristanu iz leta 1972.

(5 točk)



20. Predstavljajte si, da ste Peter/Petra Novak. Za šolski časopis napišite **krajši komentar** o tragičnem požigu Narodnega doma v Trstu. V komentarju dogodek predstavite in izrazite svoje stališče do njega. Navedite dva vsebinska argumenta, s katerima boste svoje stališče utemeljili. Pomagajte si z izhodiščnim besedilom. V sklepnom delu komentarja bralce opozorite na problem nestrnosti v današnjem času. Besedilo naj obsega najmanj 120 besed. Svetujemo vam, da besede na koncu preštejete in število zapишete v okence na strani 16.

(17 točk)



M 2 1 2 1 0 3 1 2 1 6

### Število besed:

**V sivo polje ne pišite.** **V sivo polje ne pišite.**